

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

МИСАК НАТАЛІЯ РОМАНІВНА

УДК 72.02 «1960/1980»

**ФОРМУВАННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ РАЙОНІВ МАСОВОЇ ЖИТЛОВОЇ
ЗАБУДОВИ 1960-80-Х РР.**

18.00.01 - Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата архітектури

Львів - 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник:

доктор архітектури, професор
Черкес Богдан Степанович,
Національний університет «Львівська
політехніка», директор Інституту
архітектури, професор кафедри
дизайну та основ архітектури

Офіційні опоненти:

доктор архітектури, професор
Товбич Валерій Васильович,
Київський національний університет
будівництва та архітектури, завідувач
кафедри інформаційних технологій в
архітектурі

кандидат архітектури, доцент
Чабанюк Оксана Ярославівна,
Харківський національний
університет будівництва та
архітектури, доцент кафедри дизайну
архітектурного середовища

Захист відбудеться «1» грудня 2018 року о 13:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.052.11 у в Національному університеті «Львівська політехніка» за адресою: 79013, м. Львів, вул. С. Бандери, 12, аудиторія 324а.

З дисертацією можна ознайомитись у науково-технічній бібліотеці Національного університету «Львівська політехніка» за адресою: **79013, м. Львів, вул. Професорська, 1.**

Автореферат розісланий «   » жовтня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г. П. Петришин

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Масштабні житлові райони, збудовані у др. пол. ХХ ст., існують у більшості європейських міст. Вони стали засобом вирішення кількісної кризи житла в повоєнний час й одночасно через низку соціальних, технічних та експлуатаційних викликів – причиною виникнення якісної кризи житла на поч. ХХІ ст. Процес формування і трансформації районів масової житлової забудови, як і підходи до їх дослідження, суттєво відрізняються в різних країнах. Разом із тим проблема ідентичності є однією з ключових для більшості з них. І хоч у переважній частині пострадянських країн райони масової житлової забудови досі трактують як задовільне житло, повоєнний архітектурний та містобудівний спадок в Україні залишається майже не дослідженим. З огляду на це, для стійкого розвитку таких утворень важливо дослідити те, як вони функціонують сьогодні, враховуючи контекст та категорію ідентичності.

Дисертацію присвячено ідентичності районів масової житлової забудови 1960-80-х рр. із урахуванням етапів їхнього формування та трансформацій під час зміни політичних, економічних, соціальних контекстів.

У сучасних архітектурних та урбаністичних дослідженнях повоєнних житлових територій усе частіше застосовують методи суміжних галузей (антропології, соціології, географії та ін.). Дослідники аналізували райони масової житлової забудови в ширшому європейському контексті, використовуючи міждисциплінарний підхід: С. Мустерд (S. Musterd), Р. Ван Кемпен (R. Van Kempen), В. Рітдорф (W. Rietdorf), Г. Лібман (H. Liebmann), Б. Шміготзкі (B. Schmigitzki), М. Рапоні (M. Raponi), Р. Турнінгтон (R. Turnington), Ф. Вассенберг (F. Wassenberg), Ф. Урбан (F. Urban), К. Деккер (K. Dekker), С. Холл (S. Hall), Р. Муріє (R. Murie), Т. Кнор-Седов (T. Knorr-Siedow) та ін. Також існують міжнародні європейські проекти, спрямовані на оновлення районів масової житлової забудови: RESTATE (англ. Restructuring Large-scale Housing Estates in European Cities: Good Practices and New Visions for Sustainable Neighbourhoods and Cities) чи ReNewTown: New post-socialist city: Competitive and Attractive.

Проте більшість досліджень, присвячених глобальному явищу будівництва повоєнних житлових районів, мають локальний характер і фокусуються на прикладах окремих країн.

Райони масової житлової забудови в Радянському Союзі невдовзі після їхнього спорудження досліджували Б. Рубаненко, Д. Меєрсон, Я. Діхтер, М. Кордо, М. Розанов, А. Білоконь, А. Іноземцева, В. Чистова, Д. Яблонський, Є. Капустян, Я. Вассерман, Д. Животов, Є. Іохелес та ін. Після здобуття Україною незалежності районам масової житлової забудови

присвячено праці В. Дурманова, Д. Дабелінга (D. Dubbeling), Б. Черкеса, Р. Миха, І. Гнеся, І. Тищенко, Є. Губкіної, Ю. Скубицької, О. Денисенко та ін. Окрім того, в Україні останніми роками з'являються приватні ініціативи дослідників та активістів, спрямовані на дослідження та збереження модерністського архітектурного спадку.

Перші критичні праці, які стосувалися масового житла в Польщі, належать Е. Голдзамту (E. Goldzamt), А. Валлісу (A. Wallis); історичні наративи масового житла в Польщі можна знайти в доробку М. Мотака (M. Motak), Я. Трибуся (J. Trybuś); містопланувальними аспектами житлових районів займалися С. Лішевський (S. Liszewski), М. Чепчинський (M. Czerzynski); взаємозв'язок фізичної структури з соціальними аспектами досліджували А. Басіста (A. Basista), І. Боровік (I. Borowik), Е. Шафранська (E. Szafrńska), А. Барчиковська (A. Barczykowska); питанням трансформації та перспектив розвитку присвячено праці Г. Заневської (H. Zaniewska), А. Плачинської (A. Plachcińska), А. Кічинські (A. Kiciński), М. Мірецької (M. Mirecka), Я. М. Хмелевського (J. M. Chmielewski); проблеми менеджменту житлових районів висвітлювали К. Мілевська-Осецька (K. Milewska-Osiecka), А. Ренбовська (A. Rębowska) та ін.

Серед дослідників, які займалися питаннями історії модерністського житла Німеччини, можна виокремити І. Флягге (I. Flagge), А. Гляйнінгер (A. Gleininger), К. Ганнеманн (C. Hannemann), Е. Мюллер (E. Müller); дослідженням архітектурних та містобудівних аспектів присвятили праці М. Бернінг (M. Berning), Ф. Боллерей (F. Bollerey), К. Дросте (C. Droste), Т. Кнорр-Седов (T. Knorr-Siedow), О. Гіббінс (O. Gibbins), Г. Гергольдт (G. Herholdt), А. Гон (A. Hohn), Я. Гюмер (J. Hümer); ширший контекст будівництва повоєнного житла проаналізували Е. Ган (E. Hahn), А. Баллке (A. Ballke), Г. Бекер (H. Becker), Д. Апель (D. Apel), К. Дюргофер (K. Dörhofer), В. Гаймецер (W. Heitmezer), Т. Франке (T. Franke), Р. П. Льор (R. P. Löhr), В. Рьоснер (V. Rösner), Я. Фрідман (J. Friedmann), К. Браке (K. Brake), Г. Нойтвірз (G. Neutwirth); авторами публікацій, присвячених питанням модернізації, є Г. Бааш (H. Baasch), А. Рітц (A. Rietz), Г. Боем (G. Voem), Г. Еренфрід (H. Ehrenfried), Г. Гайнріх (H. Heinrich), Е. Гельмштедтер (E. Helmstädter), А. Маха (A. Macha) та ін.

Походження масового житла у Франції досліджували Р. Г. Герранд (R. H. Guerrand), Ф. Гіндре (F. Geindre), П. Клерк (P. Clerc); взаємозалежності фізичної структури з соціальними аспектами описали М. Блан (M. Blanc), Дж. Бару (J. Barou), Ж. К. Шамбордон (J. C. Chamborédon), М. Лемір (M. Lemaire), Ж. М. Стебе (J. M. Stébé), Г. Матьє (G. Mathieu), Ж. М. Делару (J. M. Delarue), Х. Дубідут (H. Dubedout); з погляду економіки — С. Гарін (C. Garin), М. Амзаллаг

(M. Amzallag), Г. Горенфельд (G. Horenfeld); програми модернізації — Ж. М. Стебе (J. M. Stébé), Д. М. Сміт (D. M. Smith), М. Бланк (M. Blanc), Ф. Друо (F. Druot), А. Лакатон (A. Lacaton), Ж. - Ф. Васал (J.-Ph. Vassal).

У Швеції про Програму мільйону (шв. Miljonprogrammet) як галузь дослідження писав К. Берг (K. Berg); детальну аналітику етапів Програми мільйону провели К. Е. Бенгт (C. E. Bengt), О. Г. Йохансон (O. H. Johansson); містобудівні та архітектурні особливості досліджували Я. Родберг (J. Rådberg), К. Колденбі (C. Caldenby), С. Відень (S. Vidén), Г. Люндаль (G. Lundahl); аспекти реновації житлових утворень «рекордних років» описано у працях С. Відень (S. Vidén), М. Ботта (M. Botta); комплексне статистичне дослідження провели С. Відень (S. Vidén), К. Шюннінг (K. Schönning), К. Ньоре (K. Nöre).

Незважаючи на значну кількість досліджень районів масової житлової забудови, не було проведено міждисциплінарних порівняльних досліджень, які б мали на меті зіставити модерністські райони Східної Європи із районами Західної чи Північної Європи, і які б враховували категорію ідентичності. Відтак, у цьому дослідженні зроблено порівняння житлових районів України і Швеції на основі інтеграції теоретичних та дослідницьких дискурсів, розвинутих навколо них в обох країнах, а також проведених польових досліджень. У методичну та термінологічну підоснови залучено категорію ідентичності в архітектурі, оскільки вона є одним із ключових чинників розвитку таких житлових районів. Це дослідження архітектурної ідентичності районів масової житлової забудови базовано на теоретичних працях Г. Лефевра (H. Lefebvre), Ф. Урбана (F. Urban), Б. Черкеса, Дж. Тран (J. Tran) та П. Рікера (P. Ricoeur). Окрім цього, враховано методи дослідження ідентичності в архітектурі, висвітлені у працях П. Геррле (P. Herrle), О. Мусієздова, І. К. Рельфа (E. K. Relph), Г. Б. Аккурта (H. B. Akkurt), А. Алессі (A. Alessi), М. Л. Гільбера (M. L. Hilber), А. Ергеца (A. Ergez), Л. Лефайвре (L. Lefavre), А. Тзоніса (A. Tzonis), К. Абель (C. Abel).

Наукова гіпотеза цього дослідження полягає у тому, що райони масової житлової забудови, збудовані за подібними архітектурними та містобудівними принципами у др. пол. ХХ ст., розвиваються за абсолютно різними сценаріями відповідно до зміни їхніх контекстів. Відповідно, вплив на трансформації таких житлових районів мають не лише їхні морфологічні особливості, а процеси і часто - репрезентації. Зважаючи на те, що модерністські житлові райони на сьогодні складають значний відсоток житлових фондів багатьох європейських країн, способи модернізації і реконструкції є актуальними і для більш позитивного результату мають враховувати категорію ідентичності.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації відповідає науковому напрямку кафедри дизайну та основ архітектури Національного університету «Львівська політехніка» «Дизайн в системі природи, суспільства та архітектури. Збереження навколишнього середовища та сталий розвиток». Дисертацію виконано в межах науково-дослідної роботи «Дослідження принципів формування української ідентичності середовища сучасними засобами архітектури і дизайну» (номер державної реєстрації 0115U006719) та «Методологія наукових досліджень в архітектурі і дизайні: сучасні підходи і альтернативи» (номер державної реєстрації 0115U006720).

Мета цієї праці - сформулювати методи визначення ідентичності районів масової житлової забудови 1960-80-х рр. у європейському контексті та окреслити взаємозалежності між формуванням ідентичності та процесами розвитку і трансформації таких житлових утворень.

Поставлена мета передбачала вирішення таких **завдань**:

- сформувати спільну теоретичну підоснову дослідження модерністських районів у різних європейських країнах, дати визначення ідентичності для районів масової житлової забудови;
- визначити загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, сформувати методику дослідження;
- визначити ідентичність району масової житлової забудови в українському контексті у процесі його формування й розвитку;
- визначити ідентичність району масової житлової забудови у шведському контексті у процесі його формування й розвитку;
- на основі порівняльного аналізу взаємозалежностей ідентичності та просторових трансформацій житлових районів в українському та шведському контекстах сформувати рекомендації щодо застосування категорії ідентичності для розвитку районів масової житлової забудови.

Об'єктом дослідження є райони масової житлової забудови 1960-80-х рр. у Європі, зокрема район Сихів у Львові (період будівництва – 1970-80-х рр., населення - 80 тис. осіб, площа - 390 га) та район Русенгорд у Мальмо (період будівництва – 1960-70 рр., населення - 25 тис. осіб, площа - 330 га).

Предметом дослідження є взаємозалежність ідентичності досліджуваних районів з їхньою архітектурною й містобудівною структурою, сценаріями розвитку та функціонуванням.

Хронологічні межі дослідження визначено періодом активного спорудження житлових районів масової забудови в 1960-1980-х рр. та трансформаціями, які тривають дотепер. Територіальні межі дослідження охоплюють Східну, Західну та Північну Європу, а прикладні дослідження фокусуються на житлових районах Сихів у Львові й Русенгорд у Мальмо.

Методи дослідження. Дослідження здійснено шляхом загального огляду європейських житлових районів і детального порівняння двох районів масової житлової забудови Сихова й Русенгорду. Порівняння містить аналіз на трьох рівнях: архітектурної та містобудівної морфології, щоденних процесів у районі та його репрезентацій. На основі міждисциплінарних методів дослідження артикульовано архітектурну своєрідність та вибудовано наративи про Сихів та Русенгорд, які відображають їхню первинну та вторинну ідентичності. Методичну модель дослідження сформовано на основі поєднання методів, які можна умовно поділити на такі групи: загальнонаукові; архітектурні, містобудівні, антропологічні, соціологічні та візуальні.

Наукова новизна отриманих результатів:

- сформульовано теоретичну модель визначення ідентичності для дослідження модерністських районів масової житлової забудови як сукупність архітектурної своєрідності, первинної та вторинної ідентичностей;

- розроблено міждисциплінарну методику дослідження районів масової житлової забудови на основі сформульованої теоретичної моделі ідентичності;

- уперше проведено детальне порівняння східно- і північноєвропейських районів масової житлової забудови на прикладі України та Швеції;

- сформульовано взаємозалежності поміж формуванням ідентичності та сценаріями розвитку Сихова та Русенгорду;

- розроблено рекомендації щодо теоретичного та практичного застосування наративної ідентичності районів масової житлової забудови для їхнього сталого розвитку.

Практичне значення отриманих результатів. Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані для формування стратегій розвитку районів масової житлової забудови, а також для подальших досліджень та теоретичних пошуків. Наративна ідентичність може стати інструментом для формування стратегій розвитку таких утворень, їхньої інтеграції в загальну структуру міста, розуміння та пропагування цінності модерністської житлової архітектури.

Особистий внесок здобувача. Основні положення та результати дослідження отримані автором особисто, що засвідчується 9 одноосібними публікаціями та 2 публікаціями у співавторстві. В опублікованих у співавторстві статтях автору належить аналіз первинних і вторинних джерел, проведення експертних інтерв'ю і польових досліджень, систематизація інформації, розроблення графічного матеріалу, фотофіксація [3] аналіз головних релігійних об'єктів Сихова і їхнього впливу на трансформацію

постсоціалістичного району, аналіз первинних і вторинних джерел, розробка графічного матеріалу, фотофіксація [2].

Апробація результатів дисертації. Ключові положення й результати дисертації апробовано на семи міжнародних конференціях: The second international doctoral conference «Facing Post-War Urban Heritage in Central and Eastern Europe» (Будапешт, 2017) [11]; Lubelskie Dni Modernizmu II (Люблін, 2017); Kongres Inicjatyw Europy Wschodniej (Люблін, 2016); ASEEES - MAG Summer Convention «Images of the Other» (Львів, 2016); Symposium Urban Dynamics With Global Changes, 20 Years Academic Cooperation – Vienna University of Technology & National Lviv Polytechnic (Відень, 2015); Sixth International Social Science Summer School «Embracing the City» (Львів, 2014); Перший міжнародний медіа симпозиум СМС'2014 (Львів, 2014) (Додаток Б. Апробація результатів дисертації).

Впровадження матеріалів дослідження. Результати дослідження використано під час розроблення та проведення лекцій та семінарів навчального модуля «Interpreting Architecture» в межах курсу «Catching Urbanity» для магістрантів першого року навчання кафедри Urban Studies Університету Мальмо, Швеція (січень-березень, 2016); під час організації та проведення міжнародної урбаністичної школи «Сихів: простори, практики, пам'яті», Центр міської історії Центрально-Східної Європи, Львів (серпень, 2017); для проекту «Львів Інтерактивний» Центру міської історії Центрально-Східної Європи виконано описи 9 архітектурних об'єктів району Сихів (2014-2015 рр.) (Додаток В. Впровадження).

Публікації. За темою дисертаційного дослідження опубліковано 11 праць: 5 статей у наукових фахових виданнях України (2 з них - у співавторстві з Б. С. Черкесом), 4 статті - у наукових періодичних виданнях інших держав, 1 розділ - у монографії; 1 матеріал конференції.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається із анотації, вступу, п'яти розділів із висновками до кожного розділу та загальних висновків, списку літератури та джерел, додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету, визначено його завдання, об'єкт і предмет, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, подано характеристику методів дослідження.

Перший розділ «Теоретичне підґрунтя дослідження ідентичності районів масової житлової забудови» присвячено огляду формування модерністського руху та ключових архітектурних та містопланувальних концепцій у цьому контексті, зокрема лінійного міста А. Сорія (A. Soria), міста-саду Е. Говарда (E. Howard), індустріального міста Т. Гарніє

(Т. Garnier), одиниці сусідства К. Пеппі (С. Perry), ідей Ле Корбюзьє (Le Corbusier) та CIAM (фр. The Congrès internationaux d'architecture moderne), засновників та послідовників школи Баухаус (нім. Bauhaus) та ін. На основі цих та інших напрацювань форма просторової організації житлових утворень другої хвилі модернізму, видозмінюючись залежно від контексту, була виражена у вигляді регіональних планувальних одиниць у різних країнах Європи.

Соціальну кризу, пов'язану з гострою нестачею житла, уряди багатьох країн намагалися вирішити шляхом промислових методів будівництва та типових архітектурних проектів: нові центрально сплановані житлові території були переважно субсидовані державною або/і муніципальними адміністраціями, і в особливо великих масштабах зводилися в 1960-1980 рр. Житлові програми ставали результатом співпраці політиків та архітекторів. Райони масової житлової забудови й дотепер асоціюються з політичними програмами, які окреслювали умови для архітектури, а архітектура, своєю чергою, була політичною маніфестацією.

У дисертації досліджено особливості національних дискурсів модерністських житлових районів у кількох європейських країнах, які були частинами різних політичних систем. Зокрема, висвітлено український контекст як країни, що була частиною Радянського Союзу; Польщу та Східну Німеччину як країн, що належали до Східного блоку партнерства; Західну Німеччину та Францію як демократичні країни, членів НАТО та Швецію як нейтральну демократичну країну. Дискурси досліджень, як і містобудівні одиниці в цих контекстах, суттєво різняться: українські (радянські) *мікрорайони*, польські *blokowiska*, німецькі *Großsiedlungen*, французькі *grand ensemble*, шведські *bostadsområde från rekordåren* не можна трактувати як тотожні поняття. Оскільки базовий концепт *житловий район* не є універсальним для всіх європейських країн, за основу взято його узагальнене визначення Е. Повер (А. Power) як окремої та дискретної географічної території, забудованої публічним (англ. public housing) або соціальним житлом (англ. social housing) упродовж одного періоду. Відмінності планування житлових районів у різних контекстах лише частково впливали на спосіб їхнього функціонування, натомість визначальною була саме сума контекстів, у яких вони опинилися. Принципи будівництва районів масової житлової забудови були подібними в багатьох країнах, але сценарії, за якими вони розвиваються, суттєво відрізняються навіть у межах однієї країни. Зміна сприйняття та репрезентацій таких районів дослідники називають найбільш контраверсійними в історії архітектури: від інновативних футуристичних візій житлових районів до сегрегованих і технічно деградованих територій.

Дослідження масового житла у згаданих країнах також є частиною різних дискурсів, які застосовувалися відповідно до локальних викликів та напрямків розвитку галузей науки. Проте характерними рисами більшості районів стали гомогенність та анонімність простору, які яскраво виявилися у країнах колишнього Радянського Союзу; централізоване планування; субсидування державою чи муніципалітетом; розташування на периферіях переважно великих міст. У цих умовах житлова архітектура перестає бути частиною естетичного дискурсу, а поняття архітектурної ідентичності лише частково пов'язане з архітектурною чи містопланувальною морфологією, і, з огляду на це, потребує адаптації щодо повоєнних модерністських районів.

На основі праць Г. Лефевра, Ф. Урбана, Б. Черкеса, Дж. Тран та П. Рікера розроблено теоретичну модель ідентичності районів масової житлової забудови, яка поєднує як традиційні підходи трактування ідентичності, так і альтернативні, що позиціонують її як динамічний, залежний від контексту конструкт. Альтернативну модель поняття *архітектурної ідентичності*, застосовну для районів масової житлової забудови, сформовано на основі понять *архітектурна своєрідність*, *первинна та вторинна ідентичності*, які інтерпретують «просторову тріаду» А. Лефевра. Для позначення особливостей архітектурного об'єкта як фізичного конструкта запропоновано термін *архітектурна своєрідність*. Натомість *архітектурна ідентичність* формується в результаті ототожнень архітектурного об'єкта або середовища з певними подіями, явищами, властивостями та досвідами окремим індивідом чи групою. Отже, архітектурна ідентичність є динамічною й може трансформуватися під час зміни контекстів і залежить від суб'єкта ідентифікації (індивіда чи групи індивідів). Зв'язок архітектурного об'єкта (або середовища) та індивіда (або групи індивідів) може мати різний характер: він може бути безпосереднім і постійним (назвімо ідентичність, яка утворюється в результаті такого зв'язку, *первинною*), а може бути нетривалим і здійснюватися за допомогою різноманітних медій та з вторинних джерел (при цьому формується *вторинна ідентичність*). Відповідно, ідентичність, яка формується в результаті взаємодії безпосередніх користувачів із районом (переважно мешканців), це – первинна ідентичність; ідентичність, яка формується в результаті взаємодії тих, хто не має безпосереднього контакту з простором району і формує своє уявлення про нього через вторинні джерела (мешканці інших районів, міст), це – вторинна ідентичність. Первинній і вторинній ідентичностям властиві такі риси, як трансформативність та чутливість до змін контекстів.

У другому розділі «Методична модель дослідження» описано методичну модель, яка ґрунтується на основі теоретичної моделі архітектурної своєрідності, первинної та вторинної ідентичностей.

Методи, застосовані в дослідженні, можна умовно поділити на загальнонаукові; архітектурні, містобудівні, антропологічні, соціологічні, візуальні, а також розроблено спеціальні методи дослідження. Зважаючи на обраний підхід до дослідження, надано перевагу якісним методам над кількісними. Наративи про ідентичності модерністських районів сформовано на кількох рівнях відповідно до теоретичної моделі. Детальний аналіз проведено на основі двох прикладних досліджень районів масової житлової забудови Сихів у Львові та Русенгорд у Мальмо. З огляду на відокремленості дослідницьких дискурсів модерністських житлових районів Східної і Північної Європи, компаративне дослідження важливе й із погляду формування спільної наукової підоснови.

Окрім загальнонаукових (теоретичний аналіз, формування теоретичної моделі, дедукція-індукція, компаративний аналіз, дослідження первинних та вторинних джерел), для дослідження застосовано методи аналізу містобудівної та архітектурної документації, фотографування, аналіз первинних візуальних джерел, візуальне обстеження, картування, яке виконала авторка, картування, яке виконали респонденти, глибинні напівструктуровані інтерв'ю з користувачами та експертами, залучене спостереження.

У третьому розділі «Формування та розвиток району масової житлової забудови Сихів у Львові» досліджуваний район (період будівництва – 1970-80 рр., населення - 80 тис. осіб, площа - 390 га) розглянуто в контексті масового будівництва житла в Радянському Союзі й містобудівних перетворень Львова як одного з головних промислових центрів Західної України у др. пол. ХХ ст.

Архітектурний та містобудівний процес у Радянському Союзі спрямовувався політичними рішенням, а перетворення міст та формування нових житлових територій зумовлено ідеологічними та економічними цілями уряду. У дисертації розглянуто радянські принципи проектування житлових територій на основі мікрорайонування та Системи ступеневого обслуговування, а також виокремлено низку трансформацій, які відбувалися в житловому районі Сихів в умовах капіталістичного розвитку після здобуття Україною незалежності.

Об'єкт прикладного дослідження – житловий район Сихів — наймолодший і наймасштабніший центрально спланований соціалістичний район Львова, який було розраховано на 120 тис. робітників Південно-східного промислового вузла міста і який належить до третього покоління масового житла. Проектування району відбувалося у 1960-ті рр., а трансформації району активно тривають і дотепер.

Для окреслення архітектурної своєрідності, первинної та вторинної ідентичностей Сихова розглянуто процес його проектування, реалізації та

трансформацій на кількох рівнях: фізичної структури, щоденних практик та репрезентацій району.

До аспектів, які визначають архітектурну своєрідність району, належать масштабність території, втілення ідеї комплексності з дотриманням принципу мікрорайонування, містобудівна морфологія, близька до «відкритого кварталу», набір типових серій та індивідуальних або адаптованих проектів будівель, а також - трансформаційні процеси, які відбуваються від часу спорудження дотепер.

Первинну ідентичність досліджено на основі трансформацій соціального простору під час останніх трьох декад формування Сихова, упродовж яких відбувався процес обживання новозбудованого житлового середовища з невідомими для нових мешканців просторовими патернами, та поступової інтеграції його у структуру міста.

Для окреслення вторинної ідентичності Сихова враховано кілька траєкторій трансформацій у районі, які на неї безпосередньо вплинули: характер та інтенсивність зв'язків; взаємозалежність репрезентацій та міських і сільських практик у районі, а також процеси модернізації і демодернізації простору; дослідження трансформацій простору в контексті «втрати» та «набуття» нового ідеологічного значення певних елементів чи місць; зміна сприйняття: від запланованого «показового» поселення до відокремленого неблагополучного й до району, який найдинамічніше розвивається в місті сьогодні.

У четвертому розділі «Формування та розвиток району масової житлової забудови Русенгорд у Мальмо (Швеція)» досліджуване житлове утворення (період будівництва – 1960-70 рр., населення - 25 тис. осіб, площа - 330 га) контекстуалізовано в архітектурному та містобудівному процесі Швеції та стрімких перетворень Мальмо від індустріального міста до «міста-знання» чи «міста-події».

У ХХ ст. модернізм зрезонував із загальнонаціональною ідеєю Швеції як інновативної країни та позиціонувався як національний «стиль». Модерністські принципи, які отримали початковий імпульс в архітектурному середовищі ще в 1930-х рр., були підхоплені політиками. Житлові райони, збудовані в «рекордні роки» (1961-1974 рр.) та, зокрема, у межах Програми мільйону (1965-1974 рр.) були частиною політичної програми соціал-демократичної партії, і дотепер асоціюються з ними. Незважаючи на те, що модерністський проект Швеції сприймається як незавершений або й невдалий, інновативність залишилася ключовою ідеєю в архітектурному та містобудівному дискурсах країни.

Об'єктом прикладних досліджень є важливий для Швеції район Русенгорд у Мальмо – одне з наймасштабніших житлових утворень у країні

періоду «рекордних років», де сьогодні проживає 24 тис. мешканців. Більшість територій району були забудовані в межах Програми мільйону. Подібно до прикладного дослідження району Сихів у третьому розділі, для окреслення архітектурної своєрідності, первинної та вторинної ідентичностей Русенгорду розглянуто процес його проектування, реалізації та трансформацій на кількох рівнях: фізичної структури, щоденних практик у ній та репрезентацій. А також проаналізовано трансформації та деякі окремі проекти, реалізовані в районі.

Архітектурну своєрідність Русенгорду формують масштабність території; морфологічне різноманіття як житлових типологій, так і відкритих просторів; сегрегація транспортних та пішохідних потоків; громадська інфраструктура району та громадські простори; постійні трансформації різних масштабів у районі.

Первинна ідентичність Русенгорду формується на основі численних ідентичностей його користувачів, тому вона є гетерогенною та змінною в часі. Первинна група користувачів трактує середовище району як активне, мультикультурне й відкрите. Через масштабність Русенгорду в його межах формуються окремі спільноти, які визначаються переважно межами просторових морфологій. На основі розповідей користувачів окреслено деякі взаємозалежності між простором, поведінковими патернами й соціальними конструктами (віком, гендером, соціальним статусом тощо). Межі громадського та приватного простору в Русенгорді є змінними й залежать як від соціальних чинників, так і від просторових.

Основою для вторинної ідентичності Русенгорду є загальна ідентичність житлових територій Програми мільйону, що ґрунтується на кількох сконструйованих соціальних і просторових «іншостях». Образ Русенгорду експлуатують у кардинально відмінних випадках журналісти та дослідники багатьох країн. У громадських медіа цей район часто стигматизують як територію соціального ризику.

Проекти модернізації та ревіталізації, які відбувалися останніми роками в Русенгорді, можна умовно розділити на кілька груп, залежно від їх фокусу: житловий фонд; відкриті простори; функційна тканина району; транспортна інфраструктура; комплексні концепції трансформації району; соціально спрямовані проекти. Тимчасом як житловий фонд Русенгорду трансформується за досить типовими для територій Програми мільйону стратегіями, що передусім мають за мету зміну архітектурної своєрідності, проекти модернізації чи реконструкції громадського простору та більш масштабні проекти комплексного перетворення — формування позитивної ідентичності, на думку фахівців. У більшості проектів використано категорію «ідентичності» як ключову.

У п'ятому розділі «Значення ідентичності для розвитку районів масової житлової забудови» проведено порівняння контекстуальних особливостей і трансформацій досліджуваних районів, а також реінтегровано результати прикладних досліджень, описаних у третьому та четвертому розділах.

Незважаючи на монолітність модерністського наратива, порівняння Сихова й Русенгорду засвідчує чимало відмінностей на рівні містопланувальних морфологій, їхніх трансформацій і формування ідентичностей. Поряд із цим наявні й деякі подібності, зокрема у взаємозалежності просторових властивостей районів та щоденних практик мешканців.

На основі аналізу архітектурної своєрідності виокремлено кілька структурних елементів простору різних масштабів, які дають змогу описати базові морфологічні властивості обох житлових районів, та скорельовано з первинною та вторинною ідентичностями: розташування у структурі міста, межі району, морфологія району, головна вулиця, головний громадський простір, житловий будинок, квартира, житловий двір.

Розташування Сихова на околиці Львова є типовим для масового житлового будівництва, яке відбувалося у процесі екстенсивного міського розвитку. Натомість район Русенгорд розташований у геометричному центрі Мальмо, проте, зважаючи на особливості вторинної ідентичності, його часто сприймають як ментальну околицю.

Межі є важливим елементом модерністського району, в основі якого лежить принцип поділу території на функційні зони на противагу принципу планувальної сітки вулиць, яка містить поєднання функцій і характерна для історичного середовища. Однак приклади Русенгорду та Сихова свідчать, що характер та властивості меж змінюються за врахування категорії ідентичності.

Початкові *морфології районів* базуються на основі спланованих однією проектною організацією (Діпромисто) мікрорайонів Сихова і варіативних сусідств Русенгорду, спроектованих кількома проектними бюро (BGM, HSB, МКВ та приватна компанія BGB). Зважаючи на еволюцію планувальних одиниць та особливості контекстів, початкові морфології районів змінилися як просторово, так і перцептивно.

Головна вулиця району є ключовим елементом багатьох масштабних житлових територій др. пол. XX ст. Вулиця Адміралс Гатан у Русенгорді була втілена згідно з початковою ідеєю сегрегації пішоходів та різних типів транспорту. Натомість підземну урбанізацію проспекту Червоної Калини в Сихові не було реалізовано, проте проспект активно трансформується й розвивається дотепер: завершено будівництво трамвайної колії, споруджено

чимало нових релігійних та торгівельних споруд, житлових будинків і комплексів.

Обидва райони мають структуру з ядровим *головним громадським центром*, в обох випадках він суттєво змінився з часом і є важливим репрезентативним простором. Для Сихова цей процес зміни можна охарактеризувати як «втрату» початкового й «набуття» нового ідеологічного значення. Головний громадський центр Русенгорду з часом стає все важливішим соціальним осередком, а також – впізнаваним медійним простором.

Модерністський *житловий будинок* є ключовим елементом житлового утворення. Морфологічну гомогенність Сихова зумовлено застосуванням типової серії, доповнено акцентними будинками та кількома новими житловими групами. Натомість морфологію Русенгорду сформовано на основі понад 10 типів житлових будинків, зокрема віл. Ці просторові особливості також впливають на формування не лише архітектурної чи містобудівної композиції, а й соціальної композиції району.

Квартири в Сихові та Русенгорді мають деякі планувальні відмінності, проте найбільш поширеними в обох районах є двокімнатні та трикімнатні квартири. Загальна площа двокімнатної квартири в типовому будинку в Сихові становить 50 м², трикімнатної – 70 м². Натомість двокімнатні квартири в Русенгорді мають площу 60 - 65 м², трикімнатні – 85 - 100 м². Житлові одиниці в обох прикладних дослідженнях можна охарактеризувати в різний спосіб на основі соціальних конструктів (приватність-публічність, гендер, вік і т. ін.). Властивості простору квартир є особливо залежними від структури власності та соціального середовища.

З огляду на типологічні відмінності житлових будинків, *житлові двори* Русенгорду мають різні просторові конфігурації: закриті, напіввідкриті, відкриті. Натомість житлові двори Сихова побудовано на основі логіки «відкритого кварталу», вони подібні за просторовими властивостями. Інтенсивність і різноманітність способів використання дворів у Русенгорді є значно вищою, натомість ідея двору як «акумулятора соціальних зв'язків» у Сихові майже не реалізувалася.

Отже, своєрідність та ідентичність районів масової житлової забудови формується на різних масштабних рівнях і є сукупністю властивостей кожного з них.

Порівнюючи ідентичності в обох районах, можна виокремити їхні ключові властивості: змінність і впливовість. Первинні ідентичності Русенгорду й Сихова є динамічнішими, ніж вторинні: вони постійно змінювалися з часу будівництва районів і до сьогодні. Натомість вторинні ідентичності є більш статичними. Проте у випадку Сихова первинна ідентичність впливає на зміну вторинної: позитивні досвіди первинної

групи впливають на часто негативні уявлення вторинної групи. Натомість для Русенгорду вторинна ідентичність має більший вплив на первинну: часто мешканці району стають заручниками ідентичності, сконструйованої вторинної групою.

На прикладі Сихова було окреслено деякі наративи первинної ідентичності на основі дослідження безпосередніх досвідів та поведінкових патернів у просторі району. Поняття вторинної ідентичності скорельовано з модерністським районом як спадщиною в українському контексті та виокремлено дві нематеріальні властивості морфології: інтелектуальна та соціальна вартості. Це зроблено на основі результатів архітектурного студіо «Простори», проведеного авторкою в межах урбаністичної школи «Сихів: простори, практики, пам'яті» (Львів, 2017); партисипативного проектування скверу за адресою пр. Червоної Калини, 105-109 у Сихові у складі урбаністичної ініціативи Група 109 (Львів, 2014-2016), а також - конкурсного проекту площі О. Довженка на Сихові (2018).

У висновковій частині розділу запропоновано методи використання отриманих знань про первинну та вторинну ідентичності в учасницькому проектуванні й модернізації житлових районів на основі формування наративів та безпосереднього впливу на розвиток районів масової житлової забудови.

ВИСНОВКИ

1. Райони масової житлової забудови в європейських країнах характеризувалися подібними просторовими принципами організації, не зважаючи на те, що були частинами різних політичних систем. Архітектура в цьому контексті була інструментом для вирішення ширших політичних, економічних та соціальних завдань.

2. Ідентичність для районів масової житлової забудови є одним із ключових чинників для формування сценаріїв розвитку. У дослідженні сформовано авторську модель архітектурної ідентичності, яка містить три рівні: архітектурної своєрідності, первинної та вторинної ідентичностей.

3. Термін *архітектурна своєрідність* запропоновано вживати для позначення особливостей архітектурного об'єкта як фізичного конструкта. Натомість *архітектурна ідентичність* є результатом взаємодії користувача з архітектурним середовищем чи об'єктом. Залежно від групи користувачів (безпосередні чи опосередковані), виокремлено первинну і вторинну ідентичності.

4. Головним методичним викликом досліджень ідентичності масової забудови є відсутність спільної термінологічної основи для порівняльного дослідження районів у різних контекстах. Оскільки у паралельних

дискурсах про райони масової житлової забудови України і Швеції відрізняються не лише терміни, але й просторові/соціологічні категорії, дослідження базувалося на основі порівняння наративів, що об'єднують модерністські морфології, досвіди користувачів та репрезентації районів.

5. У Швеції модерністські принципи ініціювали архітектори, натомість у Радянському Союзі імпульс їхнього масового впровадження був політичним. Відмінності контекстуальних трансформацій Швеції та України в к. ХХ — на поч. ХХІ ст. спричинили більш вагомий вплив на розвиток районів, аніж початкові морфологічні відмінності. Політичні курси країн, соціальна композиція міст, структура власності та розвиток житлових фондів сформували умови, за яких райони зі схожими морфологіями трансформувалися за різними сценаріями. Пізньомодерністські райони Швеції перетворилися на сегреговані та стигматизовані території, натомість райони масової житлової забудови в Україні є інтегрованими у структуру міста й досі трактуються як задовільне місце для життя в умовах загальної низької якості житлового фонду.

6. Архітектурна своєрідність Сихова полягає у великому масштабі району, його комплексності, відносній гомогенності містопланувальної тканини, наявності активного і стихійного процесу трансформації простору та розвитку громадської інфраструктури. Первинна ідентичність динамічно змінюється синхронно із просторовими змінами та виробленням нових поведінкових патернів. Вторинна ідентичність також пов'язана із деякими змінами простору на рівні міста, проте її основою є уявлення про руральний характер району, його належність до спадщини радянського періоду, розвиток громадської інфраструктури, а також – вплив діяльності активної спільноти району.

7. Архітектурна своєрідність Русенгорду характеризується центральним розміщенням району у структурі міста, різноманітністю житлових типологій і відкритих просторів, розвитком громадської інфраструктури та реалізацією численних проектів, ініційованих муніципалітетом, які, окрім модернізації, мають на меті вплинути на ідентичність району. Первинна ідентичність Русенгорду динамічно змінюється і стає більш позитивною, натомість вторинна ідентичність є статичною, і часто репрезентує район як соціально проблемний. Паралельно існує наратив про Русенгорд як мультикультурний інноваційний район, якому властивий соціальний потенціал.

8. Просторові елементи Сихова та Русенгорду мають різні властивості, які залежать від комплексу чинників. Фізичне розташування у структурі міста і просторові межі районів відрізняються від уявлень первинної та вторинної груп про них. Сприйняття морфології району залежить від функціонування простору і структури спільноти. Громадські простори

виражені за допомогою ідеологічних і соціальних аспектів та відображають зміни економічного, політичного та соціального контекстів. Житлові будинки та прилеглі до них території візуалізують відмінності в розумінні приватного і публічного. З огляду на це, ті самі елементи простору можуть мати різні властивості в житлових районах. Окрім того, елементи навіть в одному контексті мають різні властивості залежно від того, як їх розглядати: із погляду архітектурної своєрідності, первинної чи вторинної ідентичностей.

9. Головні властивості первинної і вторинної ідентичності – це змінність і впливовість. Первинна ідентичність є динамічною і реагує на зміну щоденних досвідів безпосередніх користувачів. Натомість вторинна ідентичність є більш стійкою: в обох районах на неї вплинули фізична роз'єднаність, морфологічна відмінність від інших частин міста; підтримування образу вторинною групою за відсутності її контакту із середовищем. Впливовість первинної чи вторинної ідентичності характеризується здатністю первинної групи бути авторитетною для вторинної і навпаки.

10. Наративна ідентичність може бути ефективним інструментом для дослідження міського середовища, комунікації з первинною і вторинною групами, а також - важелем ревіталізаційних процесів модерністських житлових територій, які залежать від залученості користувачів і їхнього впливу на процеси трансформації житлових територій.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Розділ монографії

1. Мисак Н. 2014. Формування ідентичності нецентральных районів Львова: роль локальної спільноти у проектуванні відкритих громадських просторів. У: Відновлення міста із залученням громади. Польсько-український досвід та надихаючі практики. К. Янас & М. Тройнар, ред. Краків: Інститут розвитку міст. сс. 61–78 (англ.), сс. 157-174 (укр.).

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Черкес, Б. С. & Мисак, Н. Р. 2013. Релігійна компонента у трансформації ідентичності району масової житлової забудови «Сихів» у Львові. *Наук.-техн. зб. «Сучасні проблеми архітектури та містобудування»*, 32, с. 253–262. (Здобувачем проаналізовано головні релігійні об'єкти Сихова і їхній вплив на трансформацію постсоціалістичного району, розроблено графічний матеріал, зроблено фотофіксацію)

2. Черкес, Б. С. & Н Мисак, Н. Р. 2013. Розвиток і трансформація житлового району «Сихів» у Львові. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*, 757, с. 1–9. (Здобувачем проаналізовано первинні джерела, проведено експертні інтерв'ю і польові дослідження, систематизовано інформацію, розроблено графічний матеріал, зроблено фотофіксацію)

3. Мисак, Н. Р. 2014. Радянське масове житлове будівництво: трансформації у процесі зміни контекстів. *Наук.-техн. зб. КНУБА «Містобудування та територіальне планування»*, 53, с. 339–351.

4. Мисак, Н. Р. 2015. Походження і трансформація принципів мікрорайонування. *Наук.-техн. зб. «Сучасні проблеми архітектури та містобудування»*, 38, с. 256–270.

5. Мисак, Н. Р. 2015. Значення архітектурної ідентичності для районів масової житлової забудови. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*, 836, с. 45–52.

Статті в наукових періодичних виданнях інших держав

1.* Mysak, N. 2014. The Morphology of Open Spaces within Large-Panel Housing Estates: the Pedestrian Perception (a case study of Sykhiv estate in Lviv, Ukraine). *Środowisko Mieszaniowe*, 13, s. 164–172. ISSN: 1731-2442, 2543-8700 (Index Copernicus, Journals Master List, ERICH Plus, ZDB).

2.* Mysak, N. 2014. Interconnection of Built Environment and Social Composition of Architectural Space of Post-War Socialistic Housing Estates. *Środowisko Mieszaniowe*, 15, s.118–123. ISSN: 1731-2442, 2543-8700 (Index Copernicus, Journals Master List, ERICH Plus, ZDB).

3.* Мысак, Н. Р. 2016. Реинтерпретация модернистских морфологий: жилое пространство района Сыхов во Львове. *Лабиринт. Журнал социально-гуманитарных исследований*, 5 (Микроурбанизм), с. 8-16. ISSN: 2225-5060 (Ulrich's Periodicals Directory Bowker).

4.* Мисак, Н. 2016. «Надмірності» в архітектурі багатородинного житла у Львові від 1956 року і дотепер: трансформації при зміні контекстів. *Rocznik Lubelski*, T.XLII, с. 165-177. ISSN: 0080-3510, 0080-3510 (Index Copernicus BazHum).

5. Mysak, N., 2015. Regenerace sousedství. *ERA21*, 6, pp.47–49.

Тези наукових доповідей

1. Mysak, N. 2017. (Post-)ideological Mass Housing Landscapes: In Search For Preservation Approaches. Doctoral conference Facing Post-War Urban

---

* Видання включено до наукометричної бази даних

Heritage in Central and Eastern Europe, organized by the Department of Urban Planning and Design, Faculty of Architecture, Budapest University of Technology and Economics (BME), Budapest, 6-7 October, pp. 46-47.

АНОТАЦІЯ

Мисак Н.Р. Формування ідентичності районів масової житлової забудови 1960-1980-х рр. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури (доктора філософії) за спеціальністю 18.00.01 – Теорія архітектури, реставрація пам'яток, Національний університет «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України, Львів, 2018.

У дисертації проаналізовано особливості національних дискурсів модерністських житлових планувальних одиниць серед яких українські мікрорайони, польські *blokowiska*, німецькі *Großsiedlungen*, французькі *grand ensemble*, шведські *bostadsområde från rekordåren*. Розроблено теоретичну модель ідентичності районів масової житлової забудови, яка поєднує поняття архітектурна своєрідність, первинна та вторинна ідентичності. Відповідно до неї сформовано методичну модель дослідження на основі підходу змішаних методів з наданням переваги якісним методам над кількісними. Досліджено формування та розвиток району Сихів у Львові в контексті масового будівництва житла в Радянському Союзі й містобудівних перетворень Львова; артикульовано архітектурну своєрідність, первинну і вторинну ідентичності району. Аналогічно, досліджено формування і розвиток району Русенгорд у Мальмо (Швеція) в контексті Програми мільйону у Швеції та повоєнних перетворень Мальмо; артикульовано архітектурну своєрідність, первинну і вторинну ідентичності району. Проведено компаративний аналіз та встановлено деякі взаємозалежності поміж архітектурною ідентичністю і структурними елементами простору районів. Проаналізовано результати архітектурного студію, процесу партисипативного проектування скверу і конкурсний проект площі у Сихові. запропоновано способи використання концептів первинну та вторинну ідентичності в учасницькому проектуванні й модернізації житлових районів.

Ключові слова: райони масової житлової забудови, пізній модернізм, Європа, 1960-80 рр., ідентичність у архітектурі, архітектурна своєрідність, первинна ідентичність, вторинна ідентичність, Україна, Сихів, Швеція, Русенгорд.

АННОТАЦИЯ

Мысак Н.Р. Формирование идентичности районов массовой жилой застройки 1960-1980-х гг. - На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата архитектуры (доктора философии) по специальности 18.00.01 - Теория архитектуры, реставрация памятников, Национальный университет «Львівська політехніка» Министерства образования и науки Украины, Львов, 2018.

В диссертации проанализированы особенности национальных дискурсов модернистских жилых планировочных единиц, среди которых украинские *мікрорайони*, польские *blokowiska*, немецкие *Großsiedlungen*, французские *grand ensemble*, шведские *bostadsområde från rekordåren*. Разработана теоретическая модель идентичности районов массовой жилой застройки, сочетающая понятия архитектурное своеобразие, первичная и вторичная идентичности. Согласно указанной модели сформирована методическая модель исследования на основе подхода смешанных методов с предпочтением качественных методов по сравнению количественными. Исследовано формирование и развитие района Сыхов во Львове в контексте массового строительства жилья в Советском Союзе и градостроительных преобразований Львова; артикулированы архитектурное своеобразие, первичная и вторичная идентичности района. Аналогично исследовано формирование и развитие района Русенгорд в Мальме (Швеция) в контексте Программы миллиона в Швеции и послевоенных преобразований Мальме; артикулированы архитектурное своеобразие, первичная и вторичная идентичности района. Проведен компаративный анализ и установлены некоторые взаимозависимости между архитектурной идентичностью и структурными элементами пространства районов. Проанализированы результаты архитектурного студио, процесса партисипативного проектирования сквера и конкурсный проект площади в Сыхове. Предложены способы использования концептов первичной и вторичной идентичностей в участническом проектировании и модернизации жилых районов.

Ключевые слова: районы массовой жилой застройки, поздний модернизм, Европа, 1960-80 гг., идентичность в архитектуре, архитектурное своеобразие, первичная идентичность, вторичная идентичность, Украина, Сыхов, Швеция, Русенгорд.

ABSRTACT

Mysak N. R. Identity Formation of Large-Scale Housing Estates Built in the 1960-1980s. – On the rights of manuscript.

Thesis for a Candidate of Science degree in Architecture (PhD). Speciality 18.00.01 – Theory of architecture, restoration of architectural monuments, Lviv

Polytechnic National University, the Ministry of Education and Science of Ukraine, Lviv, 2018.

Thesis offers an review of formation of Modernist movement and key architectural and city planning concepts that laid the foundation for the development of Modernist regional planning units in various countries in Europe. considers peculiarities of national discourses of Modernist housing estates in several European countries that had been parts of different political systems on the example of Ukrainian *мікрорайони*, Polish *blokowiska*, German *Großsiedlungen*, French *grand ensemble*, Swedish *bostadsområde från rekordåren*.

Theoretical model for the identity of large-scale housing estates that combines both conventional approaches to interpreting identity, and alternative positions that take it as a dynamic context-based construct. The alternative model for the notion of architectural identity was developed on the basis of the concepts of architectural originality, and primary and secondary identities. Methodological model of the research is based on the theoretical model for interpreting architectural identity of Modernist estates on several levels, in line with the Lefebvre's spatial triad. With regard for the theoretical sub-framework, mixed method approach and qualitative research methods are preferred rather than quantitative methods. Comparative research method was chosen for establishing a common research sub-framework and research discourse for different European contexts.

Sykhiv case study considers the estate under analysis in the context of mass housing construction in the Soviet Union and the urban planning transformations in Lviv, and also in line with the theoretical model on the following three levels – of architectural originality, of primary and of secondary identities.

Rosengård case study explores a housing estate contextualized in architectural and city planning processes in Sweden, in terms of transformations in the city of Malmö. According to the theoretical model, architectural originality, as well as primary and secondary identities of the area were analyzed. Comparison of contextual peculiarities and transformations of the estates under analysis was made; it reintegrates the results of case studies of Sykhiv and Rosengård.

It was used the analysis of architectural originality to distinguish several structural elements of space of different scales enabling descriptions of basic morphological characteristics of the housing estates, correlated with their primary and secondary identities, such as: placement within the city's structure, boundaries of the neighbourhood, morphology of the area, arterial road, central public space, a residential building, an apartment, a residential yard.

It is correlated the notions of identity with the Modernist district as a legacy in Ukrainian context. Outcomes of work of the architectural studio, the process of

participatory design of a public garden, as well as a competitive design for a square in Sykhiv are analyzed.

Lastly, ways of applying the findings on primary and secondary identities in participatory design and modernization of housing estates on the basis of shaping narratives and direct impact on the development of large-scale housing estates were offered.

Keywords: large-scale housing estates, late modernism, Europe, 1960-80s, identity in architecture, architectural originality, Ukraine, Sykhiv, Sweden, Rosengård.